

**შუხუმაშუს (თევზი-თხის) მოდელი შუამდინარულ
ტექსტებსა და იკონოგრაფიაში**
**Šuhurmaš (fish-goat) In Mesopotamian Texts and
Iconography**

ნინო სამსონია
Nino Samsonia

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: შუმერული, შუამდინაჰეთი, ენგუჩი, თევზი, თხა
key words: Sumerian, Mesopotamia, Engur, fish, goat

შუმერული ჰიდრონიმების აბზუ-ენგურის სემანტიკური და ფონეტიკური თანხვედრების კვლევისას (Samsonia 2021, 157-164), ყურადღება გავამახვილეთ ჯერ კიდევ ძვ.წ. III ათასწლეულის ურუქის ლიტერატურულ ტექსტებში დაფიქსირებულ წყლის არსებაზე *šuhur-maš* -თევზზე, რომელიც როგორც შუმერულ-აქადური *ლახამა-ლახმუ*, აბზუ-ენგურს უკავშირდება. *შუხურმაშ-თევზი*, ისევე როგორც *ენგურის 50 ლახამა*, ძვ.წ. III ათასწლეულიდან არაერთ შუმერულ ტექსტში გვხვდება ღვთაება ენქის (აქად. ეა) და სიბრძნის, ენგურის წყალს უკავშირდება.

შუხურმაშუ შუმერულ ეპოსში „ლუგალბანდა და ენზუდი“ ეპილოგში გვხვდება, სადაც ქალღმერთი ინანა რიტუალს ასრულებს *ენგურში* (სამსონია 2012, 202-3):

ინანას რიტუალი ენგურში

388. „ღვთიურ მდინარის დასასრულს, რომელსაც კამკამა კალაპოტი აქვს,“

389. „მდინარისა, რომლის ზედაპირიც ინანას ანარეკლია,“

390. „სადაც ნაპირთან მდებლობს“

391. „*šuhur-maš* თევზი სიცოცხლის ბალახს მიირთმევს“,

392. „*kin-tur* თევზი (კობრა) ველურ რკოს მიირთმევს“,

393. „იქ *GIŠ-ŠEŠ* თევზი მეფე *šuhur-maš* თევზებისა,“

394. „თამაშობს და ბედნიერად ხტის,“

.....

403. „როდესაც ის გამოდგენის *GIŠ-ŠEŠ* თევზს, მეფეს ყოველი *šuhur-maš* თევზისა, მდინარის მორევიდან,“

404. „დაიჭერს, მოამზადებს და მიირთმევს მას,“

405. „და დააპურებს ა-ანკარა-ს, ინანას ძლიერ ლაშქარს,“

406. „მაშინ მისი მეომრები გაიმარჯვებენ.“

407. „იგი არათას ძლიერებას ენგურიდან ძირს გამოუთხრის,“

388. *kug^dInana-ke₄ mu-na-nI-Ib-gI₄-gI₄*

389. *I₃-ne-eš₂ Id₂ šen-na Id₂ a šen-na-ka*

390. *Id₂^{kuš}ummud za-gIn₃^dInana-ke₄*

391. *kun-ba peš₁₀-peš₁₀-ba u₂-sal-u₂-sal-ba*

392. *suḥur-maš^{ku}₆-e u₂-lal₃ I₃-gu₇-e*

393. *klĝ₂-tur^{ku}₆-e^u₂I-II-a-nu-um kur-ra I₃-gu₇-e*

394. *ĜIŠ.ŠEŠ^{ku}₆ dIĝIr suḥur-maš^{ku}₂₆-a-ke₄*

.....

403. *gI sumun kI kug-ga ur₂-ba mI-nI-bur₁₂ šu Im-ma-an-tI*

404. *ĜIŠ.ŠEŠ^{ku}₆ dIĝIr suḥur-maš^{ku}₂₆-a-ke₄ šag₄-ba u₃-ba-ra-e₃-a*

405. *ku₆-bI un-dab₅ un-šeĝ₆ un-sud*

406. *a₂-an-kar₂ a₂ me₃^dInana-ka u₃-bI₂-In-gu₇*

407. *erIn₂-na-nI šu-bI ḫe₂-en-dI-nI-Ib-sud-sud*

ქრონოლოგიურად თვალი გადავავლოთ ლურსმულ ტექსტებს, სადაც შუხურმაშუ ფიქსირდება. **ნინურტას მოგზაურობა ერიდუში** (Ninurta's journey to Eridug: a *šIr-gIda* to Ninurta (Ninurta B)c.4.27.02), ენქის ქალაქში, სადაც შუხურმაშ-თევზი აბზუ-ენგურის წყლებში გვხვდება.

4. [^{Id}₂]/IdI^{Id}gna\ ^{Id}₂buranuna-bI ka ḡa₂-ḡa₂-da

5. [...] X ZU LI-da engur ḫu-luḫ-e-da

6. [ambar-ra] /HI.SU^{ku}HUR^{ku} ṣuḫur^{ku} ṣ-maš₂-e

7. [...] LI [...] -da

14. რომ ეხილა ტიგროსის და ევფრატის ხმაური

15. რომ ეხილა ენგურის შიშისმომგვრელი

ღრიალი

16. რომ ეხილა კობრი და **შუხურ-მაშ** თევზი

17 ყურეში (შესართავთან?)

შუმერული ტექსტი; **შულგი და ნინლილის ნავი** (ŠulGI and NInlII's barge: a *tIGI* (?) to NInlII c.2.4.2.1), კვლავ ახსენებს **შუხურმაშ-თევზს**, ამ შემთხვევაში შედარების კონტექსტში. შუმერულ ტექსტებში თევზის ხტომა, სიხარულის, ბედნიერების, სიბრძნის ზეიმის მეტაფორად ჩანს.

ĜIŠ.ŠEŠ^{ku}/₆-nI^{Id}\ Ib₂ mI-nI-Ib₂-II-e ^den-kl I₃-ḫul₂-le

6. ენქი ხარობს, როგორც თევზი

ṣuḫur-maš₂/^{ku}₆-e sun₄-bI mu-u₃-sud-e ^dnanna I₃-ḫul₂-le

7. ნანნა ხარობს, როგორც შუხურმაშ თევზი ხტის გარშემო,

X X X a-nun-na Im-šI-ḫul₂-ḫul₂-le-eš₂

8. ანუნა ხარობს.....

X [X X] /^{Id}₂\buranun-na saḡ mI-nI-Ib₂-II₂-II₂ DU mI-nI-X

9. ევფრატში ...თავს მალლა წევს...

/šaḡ₄^{Id}\ X [...] kur^{Id}-ra-am₃ a zal tum₃^{Id}-tum₃^{Id}-da^{Id}

0. ის.....შუაგულში, მარად მოჩუხჩუხე მდინარეს ატარებს(?)

1. ma₂^{Id}-/gur^{Id}\ [kug kar-re] mu^{Id}-nI-Ib₂-us₂ nIbru^{Id} ḫul₂-la-a-am₃

ხარობს ნიფური, რომელიც ღმერთთა ნავს ნაპირთან მიიყვანს (ღუზას ჩაუშვებს);

ერთერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მითოლოგიური ტექსტი, **ენქი და სამყაროს წესრიგი** (EnKI and the world order c.1.1.3), რომელიც შუამდინა-

რული კოსმოგონიის ერთერთი ყველაზე ძველი ნიმუშია, *შუხურმაშ-თევზი* შემდეგ კონტექსტში ვხედავთ:

^den-ki-ra A X [...] DU a-da-mIn₃-na [mu-na]/ab\-\sag₃-ge
62. ენქისთვის.....ერთად კინკლაობდნენ

| **šuhur-maš^{ku}₆-e** [u₂-lal₃-e sun₄ mu]-na-sud-e
63. შუხურმაშ -თევზი და კობრი თამაშობენ (ერთმანეთს ისრავდნენ)
თაფლის მცენარეებში

| nun gal-ra /2\-[kam-ma] a-da-mIn₃ mu-na-e
64. ისევ პაექრობენ ერთმანეთში პირველობისთვის

| eštub^{ku}₆-e gI-zI dI₄-dI₄-la₂-bI /kun\ [mu-na]-sud-e
65. eštub-კობრი კუდს ასრიალებს პატარა Gizi-ლერნამში

| urIn gal abzu-ta sIg₉-ga an-dul₃-e-eš ak-e
66. ბატონი, დიდი მბრძანებელი აბზუსი...

შუმერულ ლურსმულ ტექსტებში დაფიქსირებული სახელი *šuhur-maš*, ყველა შემთხვევაში აუხსნელი რჩება. *შუხურმაშ-თევზის* ზუსტი თარგმანს ასირიოლოგები არ გვთავაზობენ და სახელით *šuhur-maš* იხსენიებენ.

ჩვენი მცდელობა ჩავძიებოდით ლურსმული ნიშნების მნიშვნელობებს, შემდეგნაირად გამოიყურება, *šuhur*-ლურსმული ნიშანი დამოუკიდებლად თევზის სახეობას აღნიშნავს, *maš* -კი თხას.

კობრი, თევზის სახეობა ^{ku}₆ šuhur
šuhur^{ku}₆; ^{ku}₆šuhur კობრი (Akk. *Purādu*)

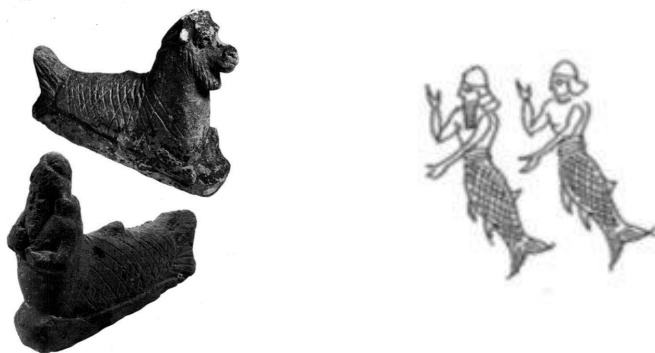

šuhur-maš^{ku}₆; suhur-maš^{ku}₆ „მითიური თევზი“ აქად.. *bltrú*; *suhurmāšu*
(მითიური) თევზი-თხა".

maš₂ თხა; აქად. *bīru*; *urīšu*

არსებული ლურსმული ტექსტების კვლევას, ამყარებს *შუხურმაშუს* იკონოგრაფია, რომელსაც თევზისა და თხის გამოსახულებით ძვ.წ. I ათასწლეულში ვხედავთ

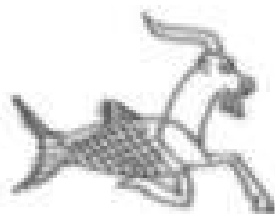

სურ. 1

შუხურმაშუ და მერმენი (140 მმ; 130 მმ) მერმენი;

თევზი-თხა (შუხურმაშუ) და ადამიანი-თევზის ფორმაში(მერმენი) (სურ. 1), ახალასურული პერიოდის ნიმუშების მასალას მზეზე გამომშრალი თიხა წარმოადგენს. აღმოჩენილია აშურში, აღმოჩენის დეტალები უცნობი რჩება. მოთავსებული იყო აგურის ყუთში, ნაგებობის საძირკველში ბოროტების აღსარიცხად (Black, J., Green A. 2004, 132).

შუხურმაშუს გამოსახულებას, როგორც ბაბილონური ეას (შუმ. ენქის) სიმბოლიკას ვხედავთ ბაბილონის მეფის, მელიშიფაქის კუდურუზე (სურ.2,) თხა თევზის კუდით ვერძისთავიან კვერთხთან ერთად არის გამოსახული კვარცხლბეკზე, რაც ღვთაება ეას (შუმ. ენქი) და ქ. ერიდუს იდეას უკავშირდება. ძვ.წ. III ათასწლეულის ტრადიციას კუდურუს სიმბოლოებით ვხედავთ ძვ.წ. II ათასწლეულის (ძვ.წ. XII ს.) კუდურუს იკონოგრაფიაზე.

სურ. 2

მელიშიფაქის (ძვ.წ. 1188-1174) კუდურუ და თევზი-თხა

თევზის იდეა ძვ.წ. IV-III ათასწლეულებიდან სამხრეთ შუამდინარეთის პირველ ქალაქ ერიდუსთან და მის უზენაეს ღვთაება, სიბრძნის ღმერთ ენ-

ქისტან ასოცირდებოდა. მომდევნო პერიოდის ლურსმული ტექსტები და არსებული იკონოგრაფიის ერთობლივი კვლევა, კიდევ მეტად ამყარებს არსებულ ტრადიციას. თევზის ნებისმიერი გამოსახულება და ფორმა უცვლელად სიბრძნის, ცოდნის იდეას ატარებს შუამდინარულ რელიგიაში. თევზის ფორმით აფქლები გამოსახებოდნენ რომელთა იკონოგრაფიას ახალასურულ პერიოდშიც ვხვდებით. apkallu, ბაბილონური ტრადიციით, 7 აფქალი (ბრძენი) წარღვნამდე ცხოვრობდა. აფქლები გამოსახებოდნენ ან ადამიანის ან თევზის ფორმით, ზოგჯერ ფრთოსანი ფიგურის ან ჩიტის (გრიფონი) სახითაც. „გილგამეშის ეპოსის“ მიხედვით 7 ბრძენი საფუძველს უყრის ურუქის კედელს

სურ. 3

(I.145 მმ.) (II. 127 მმ.)
აფქლები თევზის ფორმით

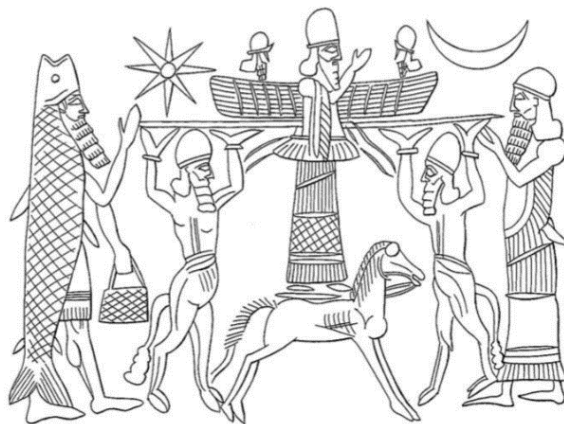
თევზის სამოსი აფქლების „უნიფორმას“ წარმოადგენდა ძველ შუამდინარეთში. ახალასურული პერიოდის გამოსახულებაზე ვხედავთ 7 ბრძენს (აფქალს). ნიმუშები მზეზე გამომშრალი თიხისაა, რომლებიც აღმოჩნდა აგურის ყუთში, აშურში, ქურუმთა სახლის საძირკველში, სავარაუდოდ სარგონ II (ძვ.წ. 721-705) მეფობის ხანას უნდა უკავშირდებოდეს (სურ.3).

ერთერთი მსგავსი ჯგუფი ნინევიაშია აღმოჩენილი, რომელიც ასურეთის მეფის, სინაქერიბის მეფობის პერიოდს (ძვ.წ. 704-681) განეკუთვნება.

საყურადღებოა ახალასურული ცილინდრული საბეჭდავის(დეტალი) იკონოგრაფიაც (სურ.4), რომელზეც წარმოდგენილია ცხენის ზურგზე შემდგარი მზის ღმერთი შამაში, რომელსაც ფრთოსანი დისკო ამშვენებს და რომელიც უჭირავთ ადამიან-ხარებს. სცენის კიდეებში კი თევზის ფორმით შემოსილი ფიგურა და საბეჭდავის პატრონია წარმოდგენილი (Black, J., Green A. 2004,104). საბეჭდავზე გამოსახული ადამიანი- ხარი (ქუსარიკუ), რომელიც

მზის კულტს უკავშირდებოდა და აბზუ-ენგურის მცველის, ლახამას, წყვილი იყო, რაც, როგორც წინა აზიის ხელოვნებაში, ასევე ახალ ასურული პერიოდის შელოცვის ტექსტებშიც ფიქსირდება.

ამ შემთხვევაში ჩვენთვის საინტერესო ენგურ-აბზუსთან დაკავშირებული ორივე მოდელი ერთ საბეჭდავზე გვხვდება. ასევე თვალსაჩინოა, რომ ძველი შუამდინარული რელიგიური წარმოდგენები და მათი გამოსახვა ათასწლეულების შემდეგაც უცვლელი რჩება და სრულიად ძველადმოსავლურ პერიოდს (ძვ.წ. III-I ათასწ.) მოიცავს.

სურ. 4

ძვ.წ. VII ს. ცილნდრული საბეჭდავის დეტალი, ასურეთი

ჩვენთვის საინტერესო მოდელებს ვხედავთ ერთერთ შეუსწავლელ ნიმუშზე (სურ..5), სადაც *შუხურმამ* (თევზი-თხა) და ეას სინბოლიკაა წარმოდგენილი. რომელიც ძვ.წ. II ათასწლეულში კუდურუების მოდელს წარმოადგენდა, ასურული პერიოდის საბეჭდავზე კი ერთად ჩანან (6, formerly Moussa collectIon, 11-10-58).

სურ. 5

8,89-სიმაღლე, 17,9-დiameterი; 24,9 გრამი;
ნაცრისფერი ქალცედონი (გამოუქვეყნებელი)

ოკონოგრაფიაზე წარმოდგენილი არიან ქურუმი და **შუსურმაშუ**, გაპარსული (უწვერო ფიგურა) წინ იცქირება, მარჯვენა ხელი აწეული აქვს ისე რომ უყურებს თავის გაშლილ ხელისგულს, აცვია გრძელი კაბა არშიამოყოლებული. *თევზი-თხა* კვარცხლბეკზეა, ერთი ფეხი წამოწეული აქვს, ერთი გრძელი რქა და წვერი, ბენვი გამოსახულია პარალელური ხაზებით, მის ზურგზე, ფარფლებთან ეას-ს კაუჭია გამოსახული (ვერძის თავი აკლია), ქვედა ნაწილი ხელს გავს, ისევეა გამოკვეთილი, როგორც ქურუმის ხელი. საკულტო კვარცხლბეკი (აქად. *parakku*) 15 ვერტიკალური ხაზითაა მართკუთხედში ჩასმული, ზემოთ ნამგალა მთვარეა (*Antiqua and Orientalia*, 23,72(O2776). უფრო გვიანი პერიოდის უნდა იყოს ქვემოთ წარმოდგენილი საბეჭდავი, სადაც ანალოგიურ სურათს ვხედავთ. საბეჭდავზე შემდეგი წარწერაა:

1) $na_4Ki\dot{S}iB$ *kunuk* - საბეჭდავი

2) $m^dAG.GIN.A$ *Nabu-mukīn-apli*- ნაბუ-მუქინ-აფლის (7, 185, #27)

სურ. 6

საბეჭდავზე გამოსახულია თევზი-თხა (*šuhurmašū*) ტანზე განსხვავებული ორნამენტით (სურ. 6). საბეჭდავზე გამოსახული ქურუმი უნდა განეკუთვნებოდეს ნაბონიდის მეფობის ადრეულ ხანას, რასაც მოწმობს ახალი მთვარის მთავარი როლი სხვა ასტრალურ სიმბოლოებს შორის. ეს საბეჭდავი ქსერქსეს მეფობამდე (ძვ. წ. 485-465) უნდა ყოფილიყო მოხმარებაში..

თევზისფორმიან ფიგურას ვხედავთ ძვ.წ. I ათასწლეულის ფრიზზეც. ნეო-ბაბილონური პერიოდის ჩამოსხმული სპილენძის ან ბრინჯაოს ფილა დემონებისგან და ავი სულეებისგან დამცავია (Black, Green. 2004, 182). ფრიზი ხის ჩარჩოში უნდა ყოფილიყო ჩასმული (სურ.7). ფრიზის თავზე ვხედავთ ფუზუზუს გამოსახულებას, ზედა რეგისტრში ღმერთების სიმბოლოებია ჩასმული, როგორც მცველები, ქვედა რეგისტრში 7 ცხოველისთავიანი ფიგურაა წარმოდგენილი, სავარაუდოდ მცველები შავი მაგიისგან, მესამე რეგისტრში მწოლიარე ფიგურას ვხედავთ, რომელსაც ორივე მხრიდან თევზის მოსასხამიანი ფიგურა უდგას, სავარაუდოდ ქურუმები უნდა იყვნენ. იქვე მცველი არსებებია გამოსა-

ხული. ქვემოთ ბოროტი ღვთაება ლამაშთუა წარმოდგენილი, რომელიც ფუზუზუს დაუბრუნებია ქვესკნელში, მისივე სამყოფელში.

ახალასურულ და ბაბილონური რიტუალის რეკონსტრუქციაზე თევზის მოსახამიონ ფიგურას ჩვეულ კონტექსტში ვხედავთ (ძვ.წ. VII ს.). ფიგურა თევზის მოსახამით, ავადმყოფს კურნავს, სცენას ქურუმიც ესწრება. მკითხავი კი რჩევებს აძლევს ცხვრის ღვიძლზე დაკვირვებით (სურ. 8).

სურ. 7.

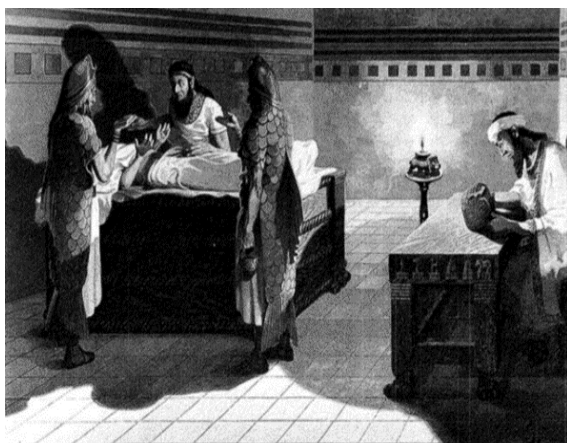
თევზის-
მოსახამიანი

ლამასუ

ფუზუზუ

სურ. 8.

რიტუალის რეკონსტრუქცია
კალხუ (თან. (ნიმრუდი)

სურ. 9.

ნინურტას ტაძრის რელიეფი

მე-9 ნიმუშზე ვხედავთ ადამიანის ფიგურას თევზის მოსასხამით, რომელსაც კონუსი და სათლი უჭირავს. რელიეფი ასურნასირფალის მეფობის ხანას განეკუთვნება(ძვ.წ. 883-859).

ჩვენ მიერ წარმოდგენილი მასალა შუმერულ ლურსმულ ტექსტებზე მუშაობისას გამოიკვეთა, რაც ძვ.წ. II-I ათწლეულებშიც შენარჩუნებულია და სრულიად ძველალმოსავლურ პერიოდს მოიცავს. სამხრეთ შუამდინარული პანთეონის საფუძველი ქ. ერიდუდან იღებს სათავეს, რაც ენქის სიბრძნის, იგივე აბზუ-ენგურის, იდეას ეფუძნება. არსებული იკონოგრაფიული მასალის კვლევაც ლურსმულ ტექსტების იდეას ატარებს. ლურსმული ტექსტებისა და გამოსახულებების კომპლექსური კვლევის საფუძველზე კი შეიძლება დავასკვნათ, რომ ელ-უბაიდის პერიოდიდან (ძვ.წ. V-IV ათასწ.) არსებული აბზუ-ენგურის, ლახამას, თევზი-თხის, წყლის ჭავლის მოდელები არსებობას აგრძელებენ როგორც შუამდინარეთის, ასევე წინა აზიის ცივილიზაციებში, რომლის კულტურულ ნაწილად კავკასიაც მოიაზრება. აქედან გამომდინარე, ჩვენ მიერ წარმოდგენილი კვლევის საფუძველზე, სავარაუდოა რომ შუამდინარული გავლენები სამხრეთ კავკასიისა და საქართველოს ტერიტორიაზეც ვეძებოთ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- სამსონია, ნ. (2012). შუმერული პოეზია, „უნივერსალი“, თბილისი.
- სამსონია, ნ. (2009). შუმერ მეფეთა ეპოსები, „უნივერსალი“ თბილისი.
- სამსონია, ნ. (2016). მითანური გლიპტიკა, თსუ გამომცემლობა.
- სამსონია, ნ. (2008). შუამდინარული გლიპტიკა, თსუ გამომცემლობა.
- Samsonia, N. (2021). Some Ancient Roots of Kartvelian and Southern Mesopotamian Lexical Units. *Caucasica Antiqua et Christiana*, Volume 1. Faculty of Oriental Studies University of Warsaw, 157-164.
- Antiqua and Orientalia*, Catalogue of the cylinder seals, 23.72(O2776).
- Modern impression of a cylinder seal kept in the Buffalo Museum of Science (1944)(based on Ingholt 1944, 11 no. 27) (gift of Mr. and Mrs. Chauncey J. Hamlin): Ingholt 1944, 11, no.27.
- Black, J., Green A. (2004). *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamians*, London, British Museum Press.
- Black, J. (1998). *Reading Sumerian Poetry*, London, The Athlone Press.
- Edzard, D. (2003). *Sumerian Grammar*, Leiden-Boston.
- Postgate, J. N.(1992). *Early Mesopotamia: Society and Economy at the Dawn of History*, London and New-York.
- Sollberger, E., Kupper, J., E. (1971). *Inscriptions royales sumeriennes et akkadiennes* London, The British Museum Press.
- Vanstiphout, H. (2003). *Epics of Sumerian kings: The Natter of Arrata*, Atlanta, Society of Biblical Literature.
- ePSD - The Pennsylvania Sumerian Dictionary, <http://psd.museum.upenn.edu/nepsd-frame.html>
- <https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/edition2/general.php>
- etcsl - electronic text corpus of Sumerian Literature, A)Ninurta's journey to Eridug: a *šir-gida* to Ninurta (Ninurta B)c.4.27.02 B) Šulgi and Ninlil's barge: a *tigi* (?) to Ninlil c.2.4.2.1 c)Enki and the world order c.1.1.3

While researching the semantic and phonetic correspondences of Sumerian hydronyms **Abzu-Engur**, we focused our attention on the water creature **šuhur-maš -fish** recorded in Uruk literary texts of the 3rd millennium BC, which is related to Sumerian-Akkadian **Laḥama-Laḥmu, Abzu-Engur**. Šuhurmaš-fish, as well as **50 laḥamas of Engur**, is found in several Sumerian texts from the 3rd millennium and is usually associated with the deity Enki (Akk.Ea) and wisdom, Enguri-water.

Our attempt to investigate the meanings of the cuneiform signs turned out as follows: the **šuhur**-cuneiform sign- -independently denotes a type of fish, while **maš** -denotes goat..

Let's chronologically go over the cuneiform texts where **šuhurmašu** is recorded. Sumerian text Ninurta's journey to Eridu, the city of Enki, where the **šuhur-maš -fish** is found in the waters of Abzu-Engur.

šuhurmašu is encountered in the epilogue of Sumerian epic *Lugalbanda and Enzud*, where the goddess Inanna performs her final rites in Engur's water.

Sumerian text; *Shulgi and Ninlil's barge*, refers to **šuhur-maš -fish** once again, in this case in the context of comparison. In Sumerian texts, the leaping fish appears as a metaphor of joy, happiness and wisdom.

The Sumerian cosmogonic text, *Enki and the World Order*, which is an ancient example of Mesopotamian cosmogony, mentions **šuhur-maš -fish** in the context of being a fighter for Enki.

The name **šuhur-maš** recorded in Sumerian cuneiform texts remains unexplained in all cases. Assyriologists do not offer an exact translation of **šuhur-maš -fish** and only translate it as - šuhur-maš.

The study of the existing cuneiform texts is deepened by the iconography of **šuhurmašu**, which is depicted with fish and goat images in the I millennium BC.

The idea of fish, even in IV-III millennia B.C, was associated with Eridu, the first city of the southern Mesopotamia, and it's supreme deity Enki, the god of wisdom. The cuneiform texts of the later period and the combined study of the existing iconography further strengthen the existing tradition. Any image and form of a fish invariably carries the idea of wisdom and knowledge. The fish form represented the 7 Apkallu (7 sages), whose iconography we find in the New Assyrian period.

In the article, we will also discuss the iconography of the Neo-Assyrian cylindrical seal, which depicts the sun god Shamash standing on the back of a horse, and in the edges of the scene there is a figure dressed in the form of a fish and the owner of the seal. The Bull-man (*Kusarikku*) depicted on the seal is also associated with the cult of the sun and appears as a pair to Laḥama, the guardian of Abzu-Engur, which is fixed both in Akkadian art of 3rd millennium BC and in Neo-Assyrian spells. In this case, both models related to Engur-Abzu, which are interesting to us, can be found on one seal. It is also obvious that the Ancient Near Eastern religious ideas and their depiction remain unchanged even after millennia and completely cover the Ancient Near Eastern period (3rd-1st millennium B.C).

We consider the models that are interesting to us on one of the samples still in the process of study, where the symbolism of **šuhur-maš** (fish-goat) and Ea is presented, which from 2nd millennium B.C. used to be a model of kudurru and are found together on the existing sample.

In the article we will discuss the famous *Puzuzu* frieze of the 1st millennium B.C, on which we see a fish-shaped figure. From the Neo-Babylonian period, the cast copper plate was supposed to protect against demons and evil spirits on the iconography of which we shall discuss models interesting for us.

The material presented by us was revealed while working on Sumerian cuneiform texts, which are preserved even in the II-I millennia B.C, and cover the whole Ancient Near Eastern period. The foundation of the Southern Mesopotamian Pantheon originates from Eridu, which is based on the idea of Enki, the same Abzu-Engur of wisdom. The research of existing iconographic material still confirms the idea of cuneiform texts.

On the basis of a complex study of cuneiform texts and images, we can conclude that the Abzu-Engur Lahama, fish-goat, water vase models from the El-Ubaid period (V-IV millennium B.C) continue to exist both in the Mesopotamian region and in Ancient Near Eastern civilizations, of which the Caucasus is considered a cultural part. Hence, on the basis of the studies presented by us, we may look for Mesopotamian influences on the territory of the South Caucasus and Georgia.